

„KAŻDY MA PRAWO DO GODNEGO ŻYCIA I SZACUNKU BEZ PRZEMOCY”. PRZEMOC WOBEC OSÓB STARSZYCH

ABSTRAKT

Przemoc jest jednym z najbardziej dojmujących problemów w Polsce. W związku z zachodzącymi zmianami demograficznymi następuje szybki wzrost populacji osób w wieku 60 lat i starszych, co niesie ze sobą stopniowy wzrost liczby przypadków znęcania się nad seniorami. W artykule przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych na grupie 343 osób starszych. Analiza ankiet jednoznacznie potwierdza obecność tego zjawiska wśród seniorów. W związku z wielowymiarowym charakterem zagadnienia ważne jest dalsze wprowadzanie rozwiązań systemowych, celem ograniczenia zjawiska przemocy wobec osób starszych oraz skuteczniejszego wykrywania i rozwiązywania problemu, stanowiącego nadal, zwłaszcza w naszym kraju, temat tabu. Artykuł opisuje, jakie osiągnięto rezultaty dzięki kompleksowym, lokalnym działaniom mających na celu poprawę sytuacji osób starszych zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie.

Słowa kluczowe: przemoc, wsparcie społeczne, osoby starsze

WSTĘP

Inspiracją do podjęcia działań przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Głogowie mających na celu poprawę sytuacji osób starszych zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie jest wstrząsający raport Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) dotyczący przemocy wobec osób starszych, z którego wynika, że co najmniej 4 mln osób starszych w Europie co roku pada ofiarą przemocy fizycznej, 29 mln – przemocy psychicznej, a 2,5 tys. ginie z rąk najbliższych. Starsze osoby są bite, kopane, kaleczone lub zamykane w pokojach. W 2050 r. jedna trzecia ludności Europy będzie miała ponad 60 lat. Według WHO wraz ze społeczno-ekonomicznymi zmianami struktury rodziny przemoc wobec osób starszych będzie wzra-

stała. W związku z tym podjęto działania w celu ustalenia, jak zjawisko przemocy przedstawia się na terenie powiatu głogowskiego, poprzez realizację modelu diagnozy społecznej. Planowany wynik był przede wszystkim odpowiedzią na pytanie „jak jest?”. Po uzyskaniu odpowiedzi podjęto działania upowszechniające zjawisko przemocy wobec osób starszych i działania edukacyjne. Do realizacji zamierzonego celu przyjęto działania, które stanowiły kompleksowy i komplementarny zakres zadań.

DZIAŁANIA DIAGNOZUJĄCE

1. Opracowanie kwestionariusza ankiety i przeprowadzenie badania w zakresie występującej przemocy wobec osób starszych w powiecie głogowskim.
2. Analiza ankiet.

DZIAŁANIA UPOWSZECHNIAJĄCE ZJAWISKO PRZEMOCY WOBEC OSÓB STARSZYCH

1. Opracowanie i wydruk powiatowego informatora o instytucjach i organizacjach działających w obszarze przeciwdziałania przemocy.
2. Zaprojektowanie i wydruk mapy instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy na terenie powiatu głogowskiego.
3. Opracowanie ulotki edukacyjno-informacyjnej o problematyce przemocy oraz zawierającej bazę danych teleadresowych o instytucjach świadczących pomoc osobom poszkodowanym w wyniku przemocy domowej.
4. Opracowanie spotu reklamowego zawierającego informacje o problematyce przemocy wobec osób starszych.
5. Kolportaż materiałów informacyjno-edukacyjnych: mapy, informatora, ulotek w środowisku lokalnym.
6. Umieszczenie wymienionych materiałów na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Głogowie.

DZIAŁANIA EDUKACYJNE

1. Warsztaty dla osób starszych „Bezpieczny Senior” upowszechniające wiedzę na temat przemocy.
2. Zorganizowanie konferencji dotyczącej przeciwdziałania przemocy wśród osób starszych, podczas której przedstawiono wyniki badań.

3. Przeprowadzenie warsztatów podnoszących kompetencje służb zajmujących się problematyką wspierania osób starszych – ofiar przemocy oraz pracy z osobami stosującymi przemoc.

W celu podjęcia działań diagnozujących Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Głogowie we współpracy z Zespołem Interdyscyplinarnym d.s. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Głogowie opracowało kwestionariusz ankiety dotyczący przemocy wobec osób starszych. Ankiety przekazano do dziesięciu wybranych instytucji i organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych. W badaniu brały udział 343 osoby powyżej 60. roku życia.

Ankieta obejmowała trzy zagadnienia pozwalające na uzyskanie odpowiedzi: po pierwsze, jaki jest poziom wiedzy ankietowanych na temat zachowań przemocy i ich identyfikacji, po drugie, czy ankietowani doznali przemocy, jeżeli tak to jak często, z czyjej strony i w jakiej postaci i po trzecie, czy ankietowani mają wiedzę, gdzie szukać pomocy w razie wystąpienia przemocy.

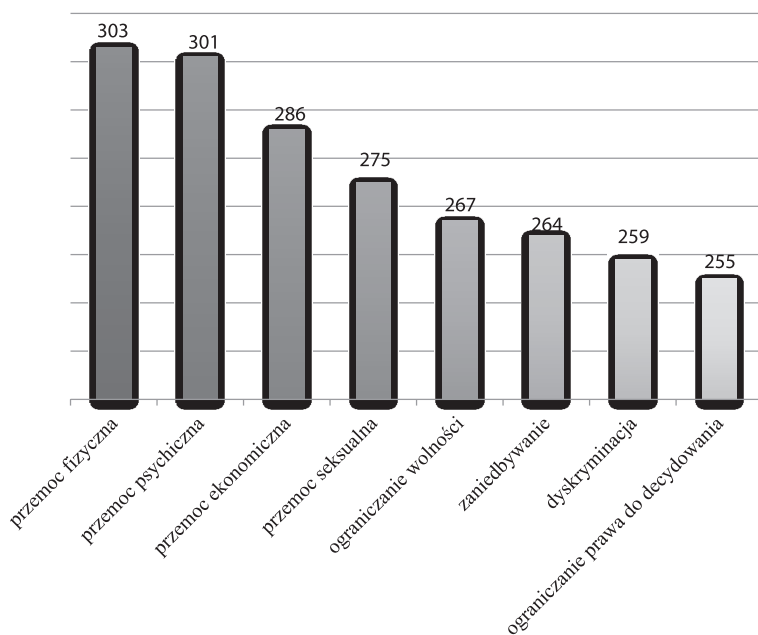
DZIAŁANIA DIAGNOZUJĄCE

Wyniki ankiet dotyczących występowania zjawiska przemocy wśród osób starszych

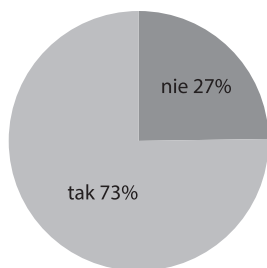
1. Na pytanie dotyczące wskazania, jakie zachowania można zaliczyć do przemocy, ankietowani zdecydowanie wskazali na przemoc fizyczną i psychiczną. W drugiej kolejności wymienili przemoc ekonomiczną, seksualną, ograniczanie wolności, zaniedbywanie, dyskryminację, ograniczanie prawa do podejmowania własnej decyzji.

Na pytanie, czy kiedykolwiek doznał Pan/Pani przemocy 27%, tj. 94 ankietowanych, udzieliło odpowiedzi twierdzących, natomiast 73%, tj. 249, odpowiedzi przeczące. Należy zwrócić uwagę, że duży odsetek osób starszych doznało przemocy.

Kolejne pytania uszczegóławiają odpowiedzi dotyczące doznawania przemocy w zakresie: częstotliwości stosowania przemocy oraz sprawcy i postaci przemocy. Jak wynika z wykresu 2, zdecydowanie najwięcej osób odpowiedziało, że czasami lub często doznawały przemocy. Niepokojące są odpowiedzi pozostałe, które wskazują, że osoby starsze nawet codziennie doznają przemocy lub wskazują na okres, w jakim jej doznawały, np. przez 30 lat, regularnie przez 35 lat, bardzo często przez 26 lat.

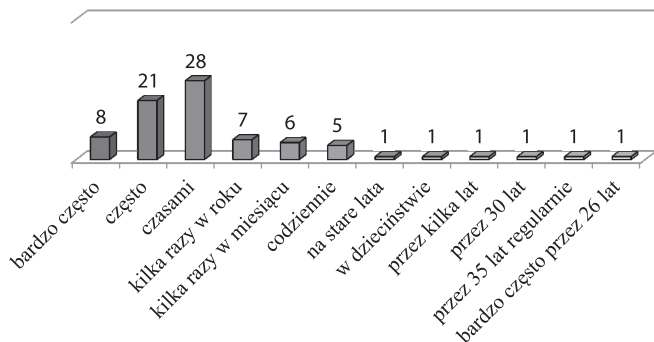
WYKRES 1. Formy przemocy wskazane przez osoby starsze

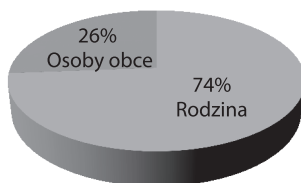
WYKRES 2. Czy osoby starsze kiedykolwiek doznały przemocy?

Osoby starsze w zdecydowanej większości (74%) odpowiedziały, że doznały przemocy od członków rodziny, natomiast od osób obcych przemocy doznało 26%, co obrazuje wykres 4.

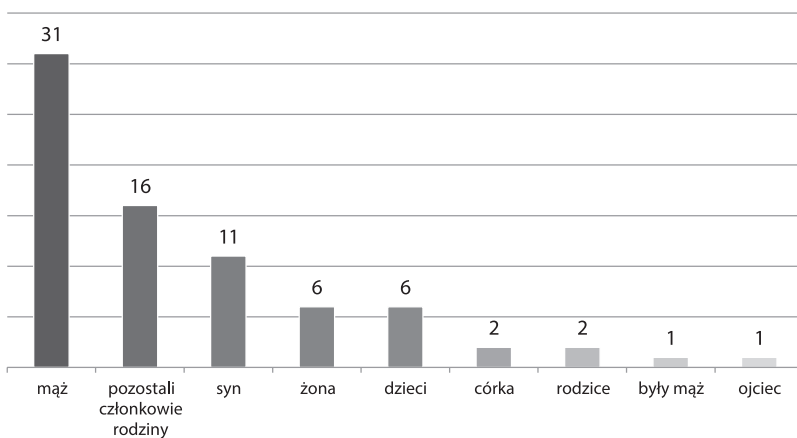
Wykres 5 ukazuje, że według ankietowanych osobami stosującymi przemoc w rodzinie byli najczęściej mężowie, których wskazało 31 ankietowanych, oraz pozostali członkowie rodziny.

WYKRES 3. Jak często osoby starsze doznawały przemocy?

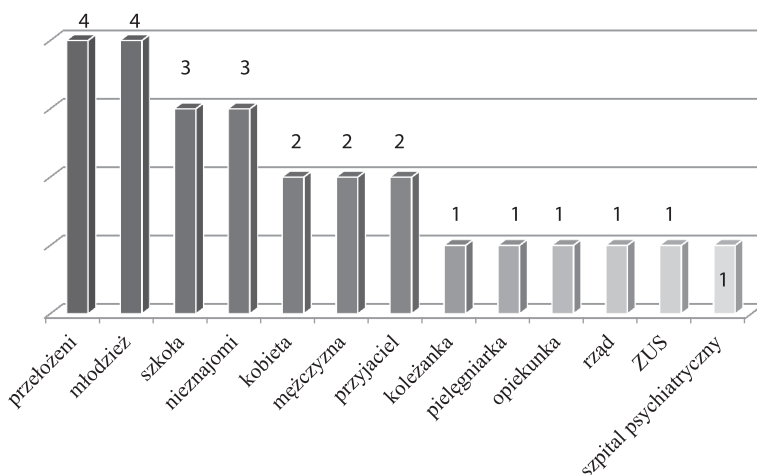

WYKRES 4. Kto jest sprawcą przemocy?

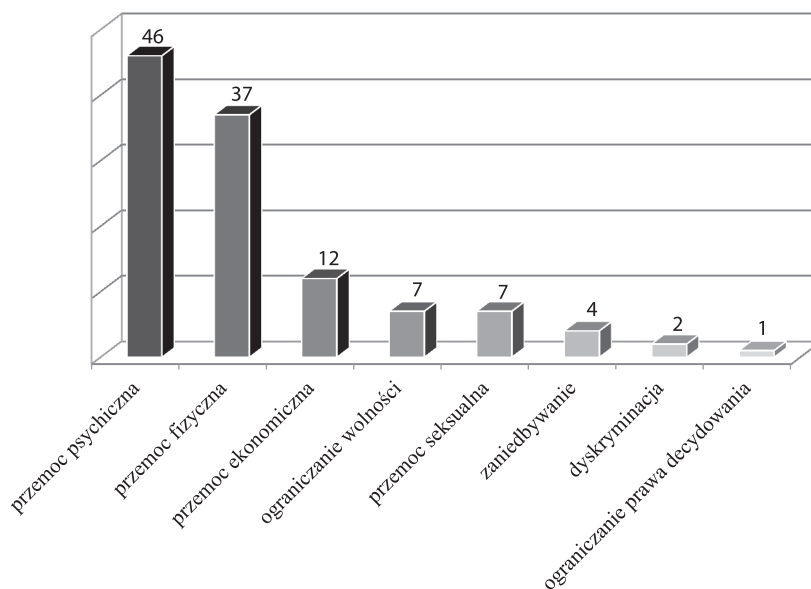
WYKRES 5. Kto w rodzinie najczęściej stosuje przemoc?

Według ankietowanych osobami obcymi stosującymi przemoc byli najczęściej przełożeni i młodzież. Wśród odpowiedzi znalazły się także instytucje, które według osób starszych stosują formy przemocy (wykres 6).

WYKRES 6. Jakie osoby/instytucje stosują przemoc?

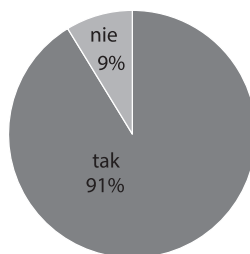
Kolejne odpowiedzi wskazują, w jakiej postaci występowała przemoc. Najczęściej, bo aż w 52 przypadkach, była to przemoc psychiczna, zaś w 38

WYKRES 7. W jakiej postaci występowała przemoc?

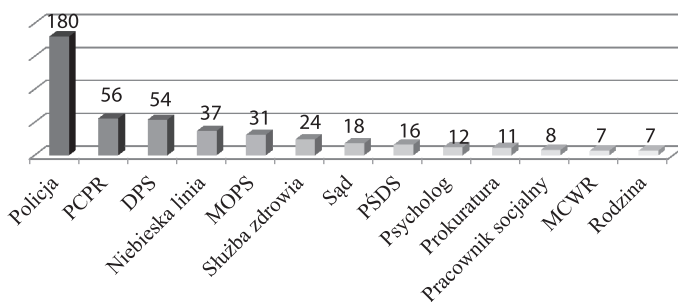
przypadkach fizyczna. Należy zauważyć, że 94 ankietowanych potwierdziło, iż doznawało przemocy. Ogółem udzielono 128 odpowiedzi, a zatem wśród ankietowanych są osoby, które doznawały różnych form przemocy. Jedna z osób ankietowanych udzieliła odpowiedzi: „ile osób tyle metod, aby dokuczyć”.

Na pytanie, czy wie Pan/Pani, gdzie można uzyskać pomoc w razie wystąpienia przemocy, 91% ankietowanych odpowiedziało twierdząco, natomiast 9% udzieliło przeczącej odpowiedzi (wykres 8).

WYKRES 8. Czy ankietowani wiedzą gdzie można uzyskać pomoc?

Konsekwencją udzielenia takiej odpowiedzi było kolejne pytanie dotyczące wskazania, gdzie w razie występującej przemocy można uzyskać pomoc. Najwięcej, bo ponad 50% ankietowanych, wskazało Komendę Powiatową Policji. Następnie wskazywano Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Dom Pomocy Społecznej, „Niebieską Linie” i Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

WYKRES 9. Wykaz instytucji i osób wskazanych przez osoby starsze

PODSUMOWANIE BADANIA

Przypomnijmy, że celem badania było określenie „jak jest?” w ramach trzech zagadnień:

- jaki jest poziom wiedzy ankietowanych na temat zachowań przemocy i ich identyfikacji;
- czy ankietowani doznali przemocy, jeżeli tak to jak często, z czyjej strony i w jakiej postaci;
- czy ankietowani mają wiedzę, gdzie szukać pomocy w razie wystąpienia przemocy.

SFORMUŁOWANO WNIOSKI ODNOSZĄCE SIĘ DO CELU BADANIA

1. Osoby starsze są zorientowane, jakie zachowania zalicza się do przemocy. Właściwie identyfikują formy zaliczane do przemocy.
2. Niepokojąco duży odsetek (27%) ankietowanych doznało przemocy. To głównie członkowie rodziny są sprawcami, najczęściej małżonkowie. Osoby starsze najczęściej doznają przemocy psychicznej.
3. Osoby starsze posiadają dużą wiedzę na temat, gdzie można się udać w celu uzyskania pomocy. Według ankietowanych to policja jest najczęściej wskazaną instytucją udzielającą pomocy w razie wystąpienia przemocy.

DZIAŁANIA UPOWSZECHNIAJĄCE ZJAWISKO PRZEMOCY WOBEC OSÓB STARSZYCH

Opracowane materiały informacyjno-edukacyjne w postaci mapy instytucji i organizacji działających w zakresie przeciwdziałania przemocy, ulotki, informatory zostały przekazane w celu dalszego wykorzystania podopiecznym i pracownikom wszystkich instytucji działających na rzecz przeciwdziałania przemocy wobec osób starszych, tj. pracownikom socjalnym ośrodków pomocy społecznej miejskiego i gminnych z terenu powiatu głogowskiego, funkcjonariuszom Komendy Powiatowej Policji, przedstawicielom samorządów lokalnych, członkom zespołów interdyscyplinarnych, kuratorom Sądu Rejonowego, Zespołu Kuratorskiej Służby Sądowej wykonującym orzeczenia w sprawach karnych i w sprawach rodzinnych i nieletnich, przedstawicielom organizacji pozarządowych, pedagogom szkolnym

wszystkich szczebli kształcenia, pielęgniarcom środowiskowym i opiekunkom osób starszych. Spot reklamowy dotyczący przemocy wobec osób starszych emitowany był w lokalnej telewizji.

DZIAŁANIA EDUKACYJNE

Kolejnym zadaniem wynikającym z przyjętego planu działania było przeprowadzenie warsztatów „Bezpieczny Senior” z osobami starszymi w Domu Dziennego Pobytu w Głogowie. Ogółem w warsztatach wzięło udział 85 osób, bez względu na płeć, status materialny i wykształcenie. Zajęcia warsztatowe miały na celu umożliwić zabranie głosu podopiecznym domu na temat zjawiska przemocy w rodzinie, w tym zaprzeczania jej występowaniu, stereotypów funkcjonujących w społeczeństwie mających związek z występowaniem przemocy – np. dlaczego osoby starsze nie mówią o przemocy. Poruszano kwestię stereotypów dotyczących przemocy, roli kobiety i mężczyzny (zależność ekonomiczna, przemoc seksualna), zaniedbań oraz przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych (zaniedbanie aktywne – celowe i świadome i zaniedbanie pasywne).

Pod koniec warsztatów osoby starsze miały za zadanie wskazać, jak funkcjonuje system wsparcia ofiar przemocy poprzez określenie zadań i kompetencji poszczególnych instytucji i organizacji pozarządowych. Spotkanie zakończyła dyskusja na temat przemocy z perspektywy jej ofiar.

Spektakularnym przedsięwzięciem było zorganizowanie konferencji pod hasłem „Każdy ma prawo do godnego życia i szacunku bez przemocy” z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Sprawiedliwości oraz „Niebieskiej Linii” w Warszawie. Podczas konferencji omówiona została również realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc, realizowanego przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Głogowie.

Po zakończeniu konferencji odbyły się warsztaty dotyczące wspierania ofiar przemocy oraz pracy z osobami stosującymi przemoc. W konferencji i warsztatach udział wzięli pracownicy socjalni, kuratorzy zawodowi, policjanci, pedagodzy, pielęgniarce środowiskowe i przedstawiciele innych służb, placówek i organizacji pozarządowych zajmujących się przemocą oraz działających na rzecz osób starszych.

PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ

Cel strategiczny: **poprawa sytuacji osób starszych zagrożonych zjawiskiem przemocy w rodzinie zrealizowano poprzez następujące działania:**

1. Przeciwdziałanie przemocy i zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a w szczególności osób starszych zagrożonych i dotkniętych przemocą poprzez edukację na temat zjawiska problemu, możliwość uzyskania profesjonalnej pomocy.
2. Zwiększenie świadomości społecznej w zakresie zagrożeń i skutków wynikających z przemocy domowej wobec osób starszych.
3. Diagnoza zasobów instytucjonalnych działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej w powiecie głogowskim poprzez przekazanie ankiet.
4. Opracowanie i dystrybucja materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy w rodzinie: spotu reklamowego o przemocy wobec osób starszych, powiatowego informatora, mapy instytucji, ulotki informacyjno-edukacyjnej o problematyce przemocy domowej.

OSIĄGNIĘTE EFEKTY

1. Dotarcie z informacją do wszystkich mieszkańców powiatu głogowskiego poprzez ogłoszenia i emisję spotu reklamowego w lokalnych mediach.
2. Przedstawienie dobrych praktyk w sferze przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób starszych i wymiana doświadczeń.
3. Poprawa sytuacji rodzin zagrożonych i dotkniętych zjawiskiem przemocy.
4. Podniesienie jakości usług kierowanych do osób starszych dotkniętych przemocą w rodzinie.
5. Ułatwienie dostępności osobom starszym uwikłanym w przemoc domową do kompetentnej pomocy, poprzez upowszechnienie w społeczeństwie lokalnym informacji o możliwościach uzyskania pomocy przez osoby poszkodowane na skutek przemocy domowej ze strony służb i instytucji.
6. Nabywanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych przez osoby starsze dotknięte przemocą.

7. Zwiększenie skuteczności współpracy służb i instytucji w zakresie przemocy domowej wobec osób starszych.
8. Zwiększenie świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie wobec osób starszych.

WNIOSEK

*Do tego, by mądrze się działało, potrzebne są
młode ręce i stare głowy*

Tadeusz Kotarbiński

Zwiększenie świadomości powinno przyczyniać się do wcześniejszego rozpoznawania osób starszych zagrożonych przemocą i uruchomienia opartej na procedurach i standardach zintegrowanego i efektywnego systemu pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie.

„EVERYONE IS ENTITLED TO A WORTHY LIFE AND RESPECT WITHOUT VIOLENCE” VIOLENCE TOWARDS THE ELDERLY

ABSTRACT

Violence is one of the biggest problem in Poland. In the context of demographic changes comes speed elderly people population growth. It causes growth of ill-treating them. This article include an opinion poll implement on 343 aged people. This opinion poll confirms that bullying occurs. What matters now is reduction issue of ill-treating towards seniors and more effective discovering and solving this problem which is a taboo subject. This article shows results of local operations that improves situation of elderly people who are violence-stricken.

Key words: violence, social support, elderly people